DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-8-96-14>

УДК 373.3

Нос Л.С., Мандзяк М.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КАЗКИ ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анотація. У статті розглянуто роль та значення використання лінгвістичної казки як ефективного прийому формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи. Підґрунтям для успішного оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю є володіння учнями граматичними навичками на достатньому рівні задля грамотної побудови своїх висловлювань. На основі опрацьованої науково-педагогічної літератури визначено, що одним із ефективних прийомів подолання граматичних труднощів в учнів початкової школи є застосування лінгвістичних казок на уроках англійської мови. У статті основна увага зосереджена на проблемі самостійного створення педагогом лінгвістичної казки задля доступного викладу граматичного матеріалу своїм вихованцям. Також проаналізовано значення понять «казка» та «лінгвістична казка», виокремлено відмінності між поняттями. Крім того, у статті охарактеризовано ключові умови та особливості створення лінгвістичної казки. Запропоновано чіткий алгоритм дій. Більш того, надана низка рекомендацій стосовно застосування лінгвістичних казок на уроках англійської мови в початковій школі.

Ключові слова: граматичні труднощі, здобувачі початкової освіти, іншомовна комунікативна компетенція, лінгвістична казка, методика викладання англійської мови.

Nos Liubov, Mandziak Marta

Ivan Franko National University of Lviv

PECULIARITIES OF CREATION LINGUISTIC TALE FOR EXPLANATION GRAMMAR AT ENGLISH LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

Summary. In modern world more and more often changes requirements to specialist in various spheres of activity. One of valuable advantage is knowledge of English. It broadens the horizons and creates a range of opportunities. In order to provide the future specialist with this skill, great role plays school. Now in Ukraine continue implementing the concept of New Ukrainian School, whose main aim is to provide pupils with all necessary skills for everyday life. One of them is foreign communication skills. In general, the process of learning English can be accompanied with a number of obstacles. Pupils can't cope with all difficulties on their own. In this case, loyal assistant should be teacher, who all the time analyses his/her professional activity and finds new effective methods, which simplify learning material for pupils. The article is devoted to the problem of overcoming grammar difficulties by pupils in primary school. Authors state that knowledge of grammar is essential part of forming foreign-language communicative competence. Authors offer to use linguistic tales at English lessons. The reason for it is that fairy tales create an appropriate atmosphere in which children easier perceive information and remember it for a long time. The secret power of tale is fascinating plot, heroes and their life situations. Fairy tales accompany children from the birth and teacher should remember it and try to use them at lessons. According to the survey, teacher mostly use linguistic tale of the other authors. A small part of teachers try to create linguistic tale by themselves. In article is offered the procedure of creating linguistic tale step by step in order to clarify all considerable details. What is more, in article is given and compared definitions of such terms as "fairy tale" and "linguistic tale". Besides, authors point out on some crucial peculiarities which are condition of successful creation and implementation a linguistic tale at English lessons in primary school. On the whole, linguistic tales provide pupils with unforgettable grammar associations. This approach is more effective than just telling a grammar rule at English lesson.

Keywords: grammar difficulties, primary school pupils, foreign-language communicative competence, linguistic tale, English teaching methodology.

Постановка проблеми. На теренах української освіти відбувається реалізація реформи Нова українська школа. Одним із основних стержнів її реалізації є втілення компетентнісного підходу. Серед усіх запропонованих десяти ключових компетентностей НУШ, якими має оволодіти учень впродовж навчання в школі, значне місце посідає вміння спілкуватися іноземними мовами.

Такий підхід в освіті є виправданим, оскільки в умовах швидкого темпу розвитку сучасного світу, виникає потреба кваліфікованих фахівців в тій чи іншій сфері. Відповідно до цього

характер вимог до передового фахівця щоразу змінюється згідно до вимог часу. Знання англійської мови, зокрема, буде тим невід'ємним додатковим елементом, який розширить спектр можливостей самореалізації особистості в певній галузі.

З огляду на це, в Державному стандарті початкової освіти чітко зазначено ряд обов'язкових результатів навчання та окреслено мету іншомовної освіти, яка відображає сутність обраного курсу реформ в освіті: «Метою іншомовної освіти є формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосе-

редкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти» [2].

На нашу думку, для успішного формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів важливим підґрунтям, яке пронизує грамотність висловлювання під час спілкування іноземною мовою, є володіння граматичною компетентністю на достатньому рівні.

Безпосередньо в процесі формування значна роль належить вчителю. Він повинен проаналізувати, продумати, вміло урізноманітнити та подати навчальний матеріал своїм учням. Варто зазначити, що аудиторія здобувачів початкової освіти не продемонструє високий рівень зацікавленості до представленого граматичного матеріалу у форматі лише розповіді чи пояснення лекційного характеру. Педагог повинен врахувати вікові особливості та презентувати навчальний матеріал, у такому форматі, який близький та зрозумілий дітям.

На основі аналізу численних прийомів подачі граматичного матеріалу, представлених у низці наукових статей та праць, ми вважаємо не меншої уваги заслугове використання лінгвістичних казок на уроках англійської мови, які спростовують та водночас урізноманітнюють урок англійської мови в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності використання казок на уроках англійської мови зацікавило багатьох вчених. О.С. Казацінер вивчала позитивний вплив лінгвістичної казки на рівень мотивації учнів до вивчення англійської мови. Л.Р. Сливкою було досліджено оволодіння учнями граматичними навичками за допомогою лінгвістичної казки. На думку, Л.В. Бурмістрової, Т.О. Зоріної, Л.І. Новікової, О.С. Боднар казки слугують дієвим засобом спростування та подальшого засвоєння складного навчального матеріалу. Психологічний вплив казки розглядали Л. Гурович, М. Лященко, А. Виноградова, Т. Алієва та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши питання використання казок на уроках у початковій школі, можна впевнено стверджувати, що чимало аспектів та тонкощів застосування казок було досліджено та охарактеризовано. Проте, ми ще віднайшли одну ланку у сфері застосування казок, яка потребує більш детального розгляду. Ми здійснили онлайн-опитування, серед учителів 60 учителів англійської мови із різних куточків України. Опитування стосувалося різноманітних дотичних питань до теми використання казок під час представлення нового граматичного матеріалу на уроках англійської мови в початковій школі.

Тішить, що серед опитаних респондентів близько 74% у своїй педагогічній діяльності використовують казки під час презентації граматичного матеріалу. Серед запропонованих запитань, було одне запитання, яке стосувалося створення казки вчителем самотужки. Більша частка опитаних використовує вже готові казки, а лише 8 респондентів часто поринають у світ фантазії та придумують казки для своїх учнів, беручи за основу вподобання та зацікавлення

своїх вихованців. З огляду на отримані результати, ми зацікавилися питанням збільшення кількості вчительської аудиторії, яка самостійно б створювала казки для своїх учнів. Тому виникла необхідність більш детально з'ясувати усі тонкощі особливостей створення лінгвістичної казки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є виокремити та обґрунтувати особливості створення лінгвістичної казки для подальшого застосування її як засобу презентації нового граматичного матеріалу з англійської мови учням початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Казка – невід'ємний елемент дитинства кожного з нас. Казка є тим вірним провідником і другом, який допомагає дитині навчитися жити у світі, який її оточує. Казка демонструє і тлумачить закони життя, різноманітні життєві ситуації та моделі поведінки в них за допомогою низки казкових героїв, різних за характером та звичками. Саме за допомогою казки дитина поступово починає розуміти багатство та різноманітність людських цінностей, бачить яким чином себе варто поводити, а в яких випадках необдумані певною мірою здійснені вчинки чітко ілюструє негативні наслідки, яких можна було б уникнути. Про виховну цінність можна навести чимало прикладів, які дають можливість спостерігати явище того, що разом із казкою поступово духовно росте й дитина.

Серед численних виховних переваг казки варто зазначити й те, що казка володіє великою кількістю навчальних потужностей. Оскільки, атмосфера казки є комфортним середовищем, вчитель повинен про це не забувати і пробувати гармонійно поєднувати навчання із загадковою атмосферою казки.

Мабуть, кожен вчитель під час здійснення своєї педагогічної діяльності помічав проблему труднощів усвідомлення учнями певних граматичних явищ. Цінним інструментом для вирішення згаданої проблеми є застосування лінгвістичних казок, які допоможуть розтлумачити «складні та неприступні» граматичні правила зрозумілою та більш доступною мовою. Одними із головних помічників у цій справі стануть харизматичні герої із непередбачуваними подіями їхнього життя.

Перед тим, як перейти до ознайомлення особливостей лінгвістичної казки вважаємо за потрібне насамперед з'ясувати сутність та різницю між поняттями «казка» та «лінгвістична казка».

Зокрема у літературознавчому словнику-довіднику можна знайти таке визначення поняття: «казка – жанр народної творчості, епічний, повістувальний, сюжетний художній твір усного походження. В основі К. – захоплююча розповідь про вигадані події і явища, які сприймаються і переживаються як реальні. К. відомі з найдавніших часів у всіх народів світу. ... Для них характерні традиційність структури і композиційних елементів (зачини, кінцівки та ін.), контрастне групування дійових осіб, відсутність розгорнутих описів природи і побуту. Сюжет К. багатоепізодний, з драматичним розвитком подій, зосередженням дії на героєві і щасливим закінченням» [4, с. 321].

Словник-довідник із української лінгводидактики дає таке тлумачення лінгвістичної казки: «лінгвістична казка – особлива дидактична розповідь, в якій використовується казкова фабула або побутова ситуація для передачі повідомлення про мовні факти, правила, закони і закономірності мови» [5, с. 127].

Проаналізувавши, подані тлумачення обох понять, можна провести такі три основні паралелі відмінностей між казкою та лінгвістичною казкою, яка спрямована на пояснення граматичного матеріалу:

- сюжет лінгвістичної казки концентрується на доступній подачі певних граматичних законів мови;

- персонажі лінгвістичної казки – граматичні явища;

- фольклорна казка слугує в певній мірі джерелом для лінгвістичної казки, оскільки поява другої відбулася значно пізніше.

Казка має низку різновидів. Традиційним, прийнятим у сучасній науці є поділ казок на казки про тварин (птахів, рослин, комах), чарівні (їх іноді називають героїчні чи фантастичні) та суспільно-побутові (реалістичні, новелістичні), з окремими розгалуженнями чи підвидами у кожній з названих груп [1, с. 68].

Не є винятком і лінгвістична казка, вона теж має свої різновиди. Зокрема, Жулій Т. та Теплицька О. погрупували лінгвістичні казки за метою використання на такі групи:

- інформативні казки, за допомогою яких вчитель вводить нові поняття, факти, знайомить із законами мови;

- казки-ігри, що передбачають активну участь школярів в сюжетній дії казки;

- казки-проблеми, завдання, загадки, що активізують мовленнєву діяльність учнів, підштовхуючи їх до самостійних припущень і відкриттів;

- казки-вправи, що дозволяють вчителю сформувати певні уміння і навички школярів [1, с. 69].

Процес створення лінгвістичної казки теж завдання з непростих. Оскільки для того, щоб казка була справді ефективною має бути враховано низку особливостей. Однією із найбільш важливих, на нашу думку, особливостей, на яку насамперед потрібно звернути увагу – врахування усіх тонкощів сутності та функціонування обраної граматичної структури. Щоб вдало реалізувати цю умову, вчитель повинен володіти усіма необхідними знаннями щодо обраного граматичного явища. Образ героя має цілком відповідати сутності граматичної структури, оскільки герой згодом буде слугувати певним образом-асоціацією, спираючись на яку учень буде використовувати її під час безпосереднього іншомовного спілкування. Під час створення образу та плану розгортання подій педагог повинен врахувати все вищесказане, оскільки у протилежному випадку якась одна недоцільна деталь може сформувати хибні уявлення учня про те чи інше граматичне явище.

На основі опрацьованої літератури, можна виділити такий алгоритм створення лінгвістичної казки для пояснення граматичного матеріалу з англійської мови:

1. Бути обізнаним у спектрі захоплень та зацікавлень учнів.

Такий підхід допоможе створити ефективну розповідь, яка зацікавить значно більшу кількість вихованців, оскільки базуватиметься на улюблених героях.

2. Обрати граматичну структуру, яку Ви хочете відобразити у вигляді казки.

3. Проаналізувати та перелічити усі ключові моменти сутності обраного граматичного явища (можна для зручності прописати на окремому аркуші паперу).

4. Базуючись на сутності особливостей граматичного поняття продумати як гармонійно пов'язати події казки, щоб вони максимально відображали застосування обраного граматичного поняття.

5. Внесення лінгвістичної казки в конспект уроку.

6. Представлення лінгвістичної казки на уроці англійської мови перед учнями.

На додаток, до шостого пункту алгоритму варто згадати одну цінну деталь – для того, щоб представлення лінгвістичної казки було успішним необхідний зоровий контакт педагога з учнями, тобто вчителю потрібно розповідати казку, не забуваючи при цьому про гру інтонації.

Окрім цього, цінною на нашу думку, є порада Казачінер О. С., яку варто взяти до уваги педагогам під час створення лінгвістичної казки – обсяг казки не повинен бути надто великим, оскільки кожна хвилина уроку є цінною і нам потрібно раціонально її використовувати. Загалом тривалість представлення казки не повинна перевищувати 5-6 хвилин уроку [3, с. 2].

Також варто зазначити, що для кращого запам'ятовування учнями сюжету казки можна розповідь казки супроводжувати демонстрацією ілюстрацій подій, які відбувалися у казці. Іншим не менш ефективним варіантом є зображення подій казки самими учнями. Таким чином, учні відобразять свої уявлення про героїв лінгвістичної казки і ще краще запам'ятають зміст почутої казки.

Висновки і пропозиції. Як бачимо, процес створення лінгвістичної казки досить непростий та клопіткий. Однак, результат здійсненої праці повертається сторицею – задоволені та захоплені обличчя учнів і супровідні питання: «Яка історія буде наступна?» дають самі про себе знати.

Ми надіємось, що кількість педагогів, які випробують свої сили та спробують створити свої власні казкові історії буде збільшуватися. Однією із провідних умов – знайти вільний час, наважитися зробити перший крок, поринути у світ дитинства, перевірити чи всі особливості створення казки було реалізовано і труднощів із засвоєння граматичного матеріалу в учнів початкової школи як не було.

Перспективи подальших наукових пошуків бачимо у детальному вивченні особливостей застосування лінгвістичних казок, спрямованих на полегшення вивчення лексичного та фонетичного матеріалу з англійської мови здобувачами початкової освіти.

Список літератури:

1. Городнича Л.В. Підготовка майбутніх учителів до використання лінгвістичної казки на уроках англійської мови в початковій школі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. Вип. 111. С. 68–72.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Казачінер О.С. Використання лінгвістичних казок під час навчання англійської мови. *Англійська мова і література*. 2007. № 33. С. 2–5.
4. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. Київ : Академія, 2007. 752 с.
5. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / Кол. авторів за ред. М.І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.

References:

1. Horodnycha L.V. (2013) Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do vykorystannia linhvistychnoi kazky na urokakh anhliiskoi movy v pochatkovii shkoli [Preparation for future teachers to implement linguistic tales at English lessons in primary school]. *Visnyk of Chernihiv National Pedagogical Univesity*, vol. 111, pp. 68–72.
2. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity [State Standart of Primary Education]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Kazachiner O.S. (2007) Vykorystannia linhvistychnykh kazok pid chas navchannia anhliiskoi movy [Usage of linguistic tales during teaching English]. *English language and literature*, no. 33, pp. 2–5.
4. Hromiak R.T., Kovaliv Yu.I., Teremok V.I. (2007) *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk* [Literary dictionary]. Kyiv: Academia. (in Ukrainian)
5. Pentyliuk M.I. (2015) *Slovnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky* [Dictionary of Ukrainian linguodidactics]. Kyiv: Lenvit. (in Ukrainian)